

Huishoudensprognose 2011–2060: meer en kleinere huishoudens

Coen van Duin en Lenny Stoeldraijer

Volgens de nieuwe huishoudensprognose groeit het aantal huishoudens in Nederland nog met een miljoen, tot een maximum van 8,5 miljoen rond 2045. Daarna is een beperkte krimp voorzien. De toename betreft bijna geheel eenpersoonshuishoudens, voornamelijk van ouderen. Ten opzichte van de vorige prognose zijn de verwachtingen wat betreft de relatieve verdeling van de verschillende huishoudentypen bijna ongewijzigd. De aantallen liggen hoger door de bijgestelde verwachtingen voor de migratie en de levensverwachting in de bevolkingsprognose.

1. Inleiding

Het CBS publiceert eens in de twee jaar de nationale huishoudensprognose. Deze prognose beschrijft de verwachte toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar huishoudenspositie, en van huishoudens naar type en grootte. Dit artikel geeft een overzicht van de belangrijkste uitkomsten uit de nieuwe huishoudensprognose 2011–2060. Paragraaf 2 geeft een korte beschrijving van het model en een samenvatting van de belangrijkste veronderstellingen. In paragraaf 3 worden de belangrijkste uitkomsten samengevat. Paragrafen 4–7 gaan in meer detail in op de ontwikkelingen bij eenpersoonshuishoudens, paren, eenouderhuishoudens en institutionele huishoudens. In paragraaf 8 wordt ingegaan op de onzekerheidsintervallen rond de prognoseresultaten.

2. Model en veronderstellingen

2.1 Model

Het model voor de CBS huishoudensprognose simuleert de toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar burgerlijke staat en huishoudenspositie (Van Duin en Harmsen, 2009). Er worden zeven huishoudensposities onderscheiden: thuiswonend kind, alleenstaande, samenwonende zonder thuiswonende kinderen, samenwonende met thuiswonende kinderen, alleenstaande ouder, overig lid van particulier huishouden en instellingbewoner. Alle huishoudensposities behalve 'kind' worden daarnaast onderscheiden naar vier burgerlijke staten: ongehuwd, gehuwd, verweduwd en gescheiden. Personen met een geregistreerd partnerschap worden tot de gehuwden gerekend. In totaal geeft dit 25 toestanden waarin iemand zich kan bevinden.

Het model is geïmplementeerd in het macrosimulatiepakket LIPRO (Van Imhoff en Keilman, 1991), dat door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) ter beschikking is gesteld.

Input voor het model zijn de overgangsfrequenties tussen de 25 toestanden, onderscheiden naar leeftijd en geslacht.

Deze overgangsfrequenties beschrijven het gedrag op het gebied van onder andere uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden en trouwen. Ook geboorte, sterfte en migratie spelen in het model een rol. De veronderstellingen hierover uit de bevolkingsprognose (Van Duin en Garssen, 2011) worden voor de huishoudensprognose verder uitgesplitst naar huishoudenspositie en burgerlijke staat.

De uitkomsten van het model beschrijven de verwachte ontwikkeling van het aantal inwoners naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Hieruit worden vervolgens de huishoudens samengeteld om tot een prognose van het aantal huishoudens naar type te komen. Elke alleenstaande staat voor een eenpersoonshuishouden, elke alleenstaande ouder voor een eenouderhuishouden. Elke twee samenwonenden staan voor één paar. Van de inwoners met positie 'overig lid van particulier huishouden' wordt aangenomen dat een vast aandeel, naar geslacht en leeftijd, referentiepersoon van een huishouden van het type 'overig' is. Dit zijn meerpersoonshuishoudens die geen paar en geen eenouderhuishouden zijn. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om broers, zussen, of studiegenoten die een gezamenlijke huishouding voeren. Het oudste lid van zo'n huishouden geldt als de referentiepersoon.

Het aantal paren en eenouderhuishoudens wordt verder onderscheiden naar aantal kinderen woonachtig in het huishouden. Hiervoor wordt een model gebruikt dat, aan de hand van vruchtbaarheidscijfers naar rangnummer en generatie, doorrekent hoeveel kinderen vrouwen van een gegeven leeftijd in een gegeven kalenderjaar hebben. Op basis van de leeftijdsspecifieke uit-huis-gaan-kans wordt berekend welk deel van die kinderen nog thuiswonend is (De Jong, 1994).

Om een prognose van het aantal huishoudens naar grootte (1,2,3 of meer personen) te maken, moeten ten slotte nog de personen met positie 'overig lid' die geen referentiepersoon zijn over de verschillende huishoudentypen verdeeld worden. Daarbij wordt de huidige kans dat een huishouden van een bepaald type een inwonend overig lid heeft als richtlijn gebruikt om de verdeling vast te stellen. Bij een overig lid dat inwoont bij een paar kan het bijvoorbeeld gaan om een pleegkind, of om een ouder van één van de partners die bij het paar inwoont.

2.2 Veronderstellingen

Voor een uitgebreide beschrijving en onderbouwing van de veronderstellingen verwijzen we naar Van Duin en Harmsen (2009). Hier geven we een korte samenvatting van de belangrijkste veronderstellingen en bespreken we de verschillen met de vorige prognose.

Voor huwen, van echt scheiden, gaan samenwonen en uit huis gaan wordt verondersteld dat de overgangskansen, naar leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en huishoudens-

positie, ongeveer op het huidige niveau blijven. Dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat de aandelen gehuwden, samenwonenden en thuiswonende kinderen constant blijven. De bevolkingssamenstelling zoals die nu is, is namelijk een resultante van de overgangskansen zoals die in het verleden golden. Enkele decennia geleden lagen de huwelijkskansen veel hoger en de echtscheidingskansen lager. De prognose voorspelt daarom een afname van het aandeel gehuwden en een toename van het aandeel ongehuwden en, de eerstkomende jaren, van het aandeel van echt gescheidenen. Deze verandering van de bevolkingssamenstelling naar burgerlijke staat heeft weer effect op het aantal personen dat gaat samenwonen en scheiden. Niet-gehuwde paren hebben aanmerkelijk hogere scheidingskansen dan gehuwden en ongehuwde alleenstaanden hebben (op hogere leeftijden) een lagere kans om te gaan samenwonen dan personen die ooit gehuwd waren. Het lagere aandeel gehuwden en hogere aandeel ongehuwden leidt daardoor tot relatief minder samenwonenden en meer alleenstaanden en alleenstaande ouders.

Het scheidingsrisico voor ongehuwd samenwonenden is de afgelopen jaren gedaald. Aangenomen wordt dat dit samenhangt met het feit dat ongehuwd samenwonen steeds meer een volwaardig alternatief voor het huwelijk is geworden, waardoor ook paren die verwachten lang bij elkaar te blijven hiervoor kiezen. In de prognose wordt verondersteld dat, met de verdere toename van het aandeel samenwonenden dat ongehuwd is, het scheidingsrisico voor de ongehuwd samenwonenden nog iets verder daalt. Dit beperkt de stijging van het aantal scheidingen.

Niet-gehuwde vrouwen hebben een kleinere kans om kinderen te krijgen dan gehuwde, maar dit verschil neemt snel af. De daling van het aandeel gehuwde vrouwen ging daardoor de afgelopen vijftien jaar niet samen met een daling van het geboortecijfer. Het geboortecijfer steeg zelfs. Voor de toekomst wordt verondersteld dat de extra vrouwen die ervoor kiezen ongehuwd samen te blijven wonen in plaats van te trouwen, dezelfde vruchtbaarheidscijfers hebben als gehuwde vrouwen. Dit houdt in dat de toename van het aandeel ongehuwd samenwonende vrouwen geen netto effect zal hebben op het geboortecijfer. De trend dat een steeds groter deel van de ongehuwde paren thuiswonende kinderen heeft, zet onder deze aanname verder door.

Ouderen blijven steeds langer zelfstandig wonen. Sinds 1995 is de kans voor ouderen om naar een instelling te gaan (doorgaans een verpleeg- of verzorgingshuis) sterk gedaald. De prognose veronderstelt dat deze daling nog ongeveer tien jaar in het huidige tempo doorzet en daarna ten einde komt.

2.3 Aanpassingen ten opzichte van de vorige prognose

De meeste veronderstellingen over overgangen tussen burgerlijke staten en huishoudensposities zijn weinig gewijzigd ten opzichte van de prognose 2009–2050 (Van Duin en Harmsen, 2009). De overgangen zijn opnieuw geschat met gegevens over de periode 2000–2009. In de vorige prognose werd uitgegaan van de periode 2000–

2007. Dit levert slechts kleine verschillen op. Een aantal belangrijke grote overgangen, zoals uit huis gaan, gaan samenwonen en scheiden, zijn geijkt op de gladgemaakte overgangsfrequenties uit 2009. In de vorige prognose werd hiervoor 2007 gebruikt. De samenwoonkans van dertigers en veertigers is tussen 2007 en 2009 iets gedaald. Dit heeft een negatief effect op de prognose van het aantal samenwonenden en een positief effect op het aantal alleenstaanden en alleenstaande ouders.

De veronderstellingen voor de eerste huwelijkskans zijn aangepast. In de vorige prognose werd ervan uitgegaan dat van de recente geboortecohorten (vanaf eind jaren zeventig) 65 procent van de vrouwen en 60 procent van de mannen minstens éénmaal gedurende hun leven zou trouwen of een geregistreerd partnerschap aangaan. Ten opzichte van de huidige leeftijdsspecifieke huwelijkskansen betekende deze aanname een verdere daling. De structurele daling van de eerste huwelijkskansen, inclusief geregistreerde partnerschappen, lijkt echter de afgelopen tien jaar tot stilstand te zijn gekomen. Ook wijzen gegevens uit het Onderzoek Gezinsvorming (Garssen et al., 2009) niet op een verdere afname van het aandeel jongeren dat verwacht te trouwen. Daarom is in de huidige prognose uitgegaan van een eerste huwelijkskans van 70 procent voor vrouwen en 65 procent voor mannen, wat overeenkomt met het huidige niveau van de leeftijdsspecifieke eerste huwelijkskansen. Deze aanpassing heeft een positief effect op het aantal samenwonenden en een negatief effect op het aantal alleenstaanden/alleenstaande ouders.

Een ander belangrijk verschil met de vorige prognose is dat voor de toekomst een hogere netto migratie wordt verondersteld. Dit betekent een hogere bevolkingsgroei. Immigranten zijn vaker dan gemiddeld alleenstaande, alleenstaande ouder of overig lid van een huishouden. Het veronderstelde hogere aantal immigranten leidt daardoor tot een lager aandeel paren en een groter aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders, tegengesteld aan het effect van de verhoogde huwelijkskans. Meer immigranten dragen in absolute zin bij aan de groei van het aantal huishoudens. Niet alleen direct, doordat zich nieuwe huishoudens in Nederland vestigen, maar ook indirect: de immigranten krijgen hier kinderen die zo'n twintig jaar later uit huis gaan en een nieuw huishouden stichten.

Ten opzichte van de vorige prognose zijn de veronderstellingen voor de sterftekansen verlaagd. In de huishoudensprognose heeft dit tot gevolg dat paren pas op latere leeftijd verweduwd raken, wat het aandeel samenwonenden bij hoge leeftijden ten goede komt. Ook betekent het dat het aantal alleenstaanden dat overlijdt minder snel oploopt dan in de vorige prognose, waardoor de omslag van een stijgend naar een dalend aantal huishoudens later optreedt en minder sterk is. Net als de hogere netto migratie draagt dit bij aan de groei van het aantal huishoudens.

Er zijn ook kleine technische aanpassingen in de prognose doorgevoerd. De manier waarop de consistentie tussen het aantal mannen en vrouwen dat gaat samenwonen wordt opgelegd is aangepast, evenals de manier waarop wordt afgedwongen dat het aantal geboorten niet verandert onder invloed van de veranderende bevolkingssamenstelling naar

huishoudenspositie en burgerlijke staat. Deze aanpassingen hebben een positief effect op de verwachtingen voor het aantal eenouderhuishoudens, ten koste van de paren en alleenstaanden.

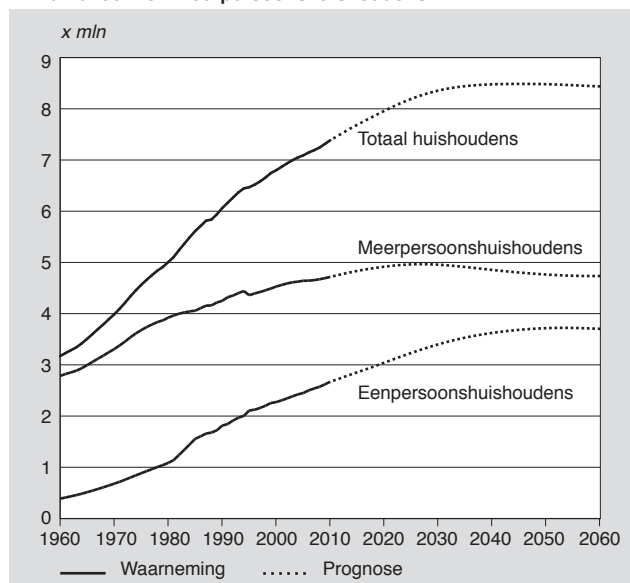
De verschillende aanpassingen heffen elkaar, voorzover het gaat om de aandelen van de verschillende huishoudensposities, grotendeels op. De verschillen tussen de nieuwe en oude prognose betreffen vooral de aantallen huishoudens naar type en personen naar positie. De relatieve verdelingen zijn vrijwel ongewijzigd.

3. Belangrijkste ontwikkelingen

Het aantal huishoudens is de afgelopen halve eeuw sterk gegroeid. In 1960 telde Nederland 3,2 miljoen huishoudens. In 2010 was dat meer dan verdubbeld, tot 7,4 miljoen (*grafiek 1*). De prognose voorziet een verdere stijging tot 8,5 miljoen in 2045. In de jaren daarna zal het aantal huishoudens naar verwachting iets afnemen, tot 8,4 miljoen in 2060. In de vorige prognose lag het maximum aantal huishoudens op 8,3 miljoen, dat al in 2039 zou worden bereikt.

Sinds 1960 is vooral het aantal eenpersoonshuishoudens sterk toegenomen. Het werd gebruikelijker dat kinderen die het ouderlijk huis verlieten eerst een tijd alleenwoonden voordat ze met een partner een huishouden vormden. Ook nam het aantal paren dat uiteenging toe (Harmsen, 2008). Door deze ontwikkelingen brachten steeds meer mensen een deel van hun leven als alleenstaande door. De prognose verwacht een verdere stijging van het aantal eenpersoonshuishoudens. Door de vergrijzing gaat het aantal samenwonenden dat de partner verliest doordat deze overlijdt of naar een instelling gaat sterk oplopen. Ook zet de individualisering naar verwachting verder door. Vooral bij de oudere middelbare leeftijden wordt nog een hoger aandeel alleenstaanden voorzien (paragraaf 4). In 1960 telde Nederland minder dan 400 duizend eenpersoonshuishoudens. In 2010 was dit opgelopen tot 2,7 miljoen.

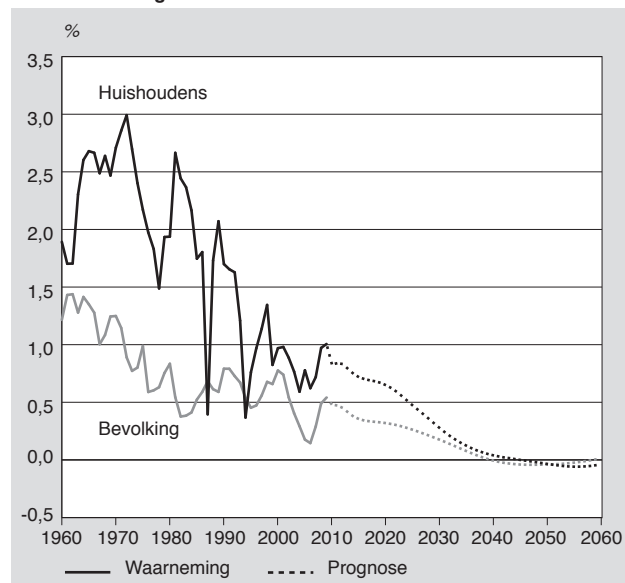
1. Aantal een- en meerpersoonshuishoudens

Voor 2060 wordt een aantal van 3,7 miljoen verwacht. In dat jaar bestaat dan 44 procent van de huishoudens uit één persoon. In 2010 was dat 36 procent, in 1960 12 procent.

Doordat steeds meer mensen alleenwoonden, nam het aantal huishoudens de afgelopen halve eeuw naar verhouding veel sneller toe dan het aantal inwoners (*grafiek 2*). Volgens de prognose blijft dat ook de komende decennia nog gelden. Wel neemt de groei geleidelijk af, omdat het aantal sterfgevallen door de vergrijzing gaat oplopen. Rond 2040 zet naar verwachting een zeer geleidelijke krimp van het aantal inwoners in. Ongeveer vijf jaar later wordt hetzelfde verwacht voor het aantal huishoudens.

2. Percentuele groei aantal huishoudens en inwoners

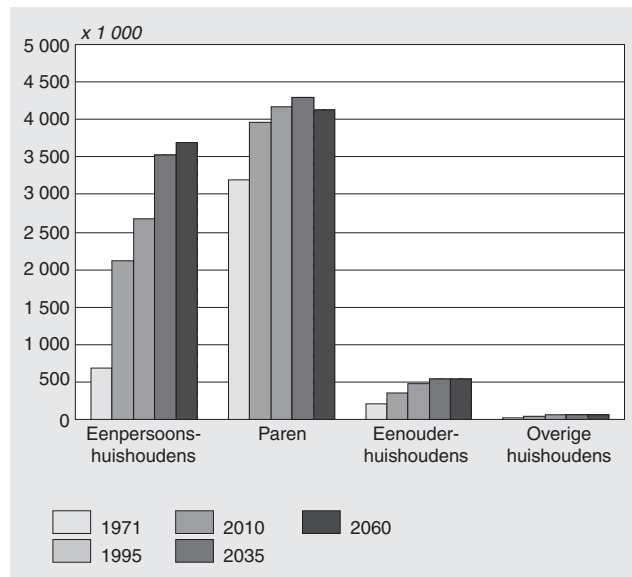
Het aantal huishoudens dat bestaat uit een al dan niet gehuwd paar, met of zonder thuiswonende kinderen, is sinds begin jaren zeventig gestegen van 3,1 tot 4,2 miljoen (*grafiek 3*). De prognose verwacht de komende jaren nog een iets verdere stijging, tot 4,4 miljoen. In de tweede helft van de jaren twintig zet een geleidelijke daling in. In 2060 is het aantal paren naar verwachting gedaald tot 4,1 miljoen. Dan is 49 procent van de huishoudens een paar, tegen 57 procent nu. Begin jaren zeventig was driekwart van de huishoudens een paar.

In 1971 telde Nederland 200 duizend eenouderhuishoudens. De belangrijkste oorzaak voor het ontstaan van dit type huishoudens was destijds het overlijden van de partner. Sindsdien is (echt)scheiding een steeds belangrijker reden geworden. Van de eenouderhuishoudens die in 2006 ontstonden, was er bij driekwart sprake van echtscheiding (Harmsen, 2008). Het aantal eenouderhuishoudens is in 2010 opgelopen tot ongeveer 490 duizend (*grafiek 3*). De prognose voorziet een verdere stijging tot 550 duizend. Het aandeel eenouderhuishoudens blijft naar verwachting vrij stabiel, rond de 6,5 procent. Begin jaren zeventig ging het om 5 procent van de huishoudens.

Ten opzichte van de vorige prognose is de verwachte relatieve verdeling van de huishoudens in 2050 nauwelijks

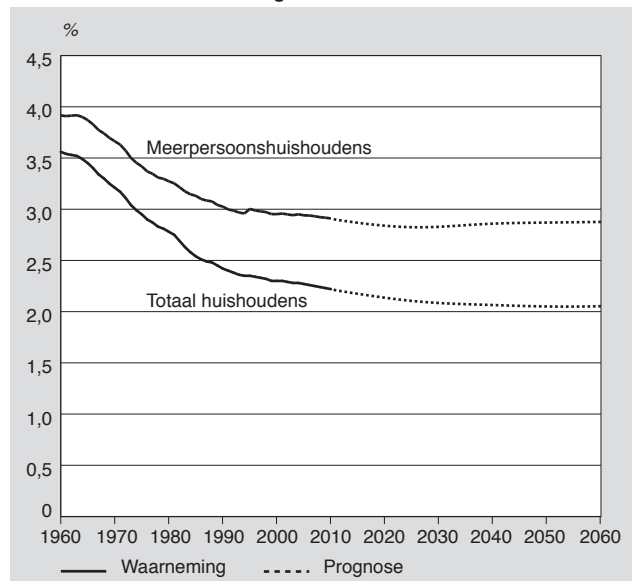
veranderd. Er zijn wel flinke verschillen in de absolute aantallen. Het verwachte aantal eenpersoonshuishoudens in 2050 ligt ongeveer 110 duizend hoger. Hetzelfde geldt voor het aantal paren. Er worden 30 duizend meer eenouderhuishoudens verwacht en 2 duizend extra overige huishoudens.

3. Aantal huishoudens naar type

Een huishouden bestond in 1960 gemiddeld uit 3,56 personen (*grafiek 4*). Doordat het kindertal afnam en steeds meer mensen alleenwoonden, daalde dit gemiddelde snel. In 2010 was de gemiddelde huishoudensgrootte 2,22 personen. De gemiddelde omvang van meerpersoonshuishoudens is sinds 1960 gedaald van 3,92 tot 2,91, vooral doordat de gezinnen kleiner werden. De komende decennia neemt de huishoudensgrootte naar verwachting verder af, tot 2,05 halverwege deze eeuw. De verdere daling komt vooral door een toename van het aandeel eenpersoonshuishoudens. De gemiddelde omvang

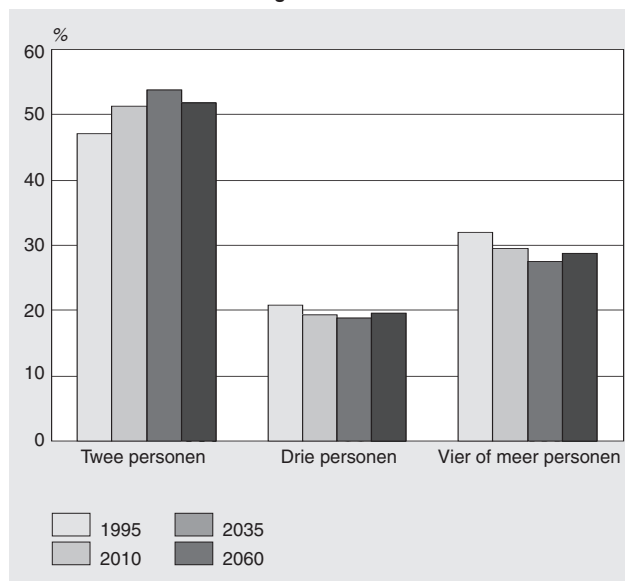
4. Gemiddelde huishoudensgrootte

van meerpersoonshuishoudens blijft naar verwachting op ongeveer het huidige niveau.

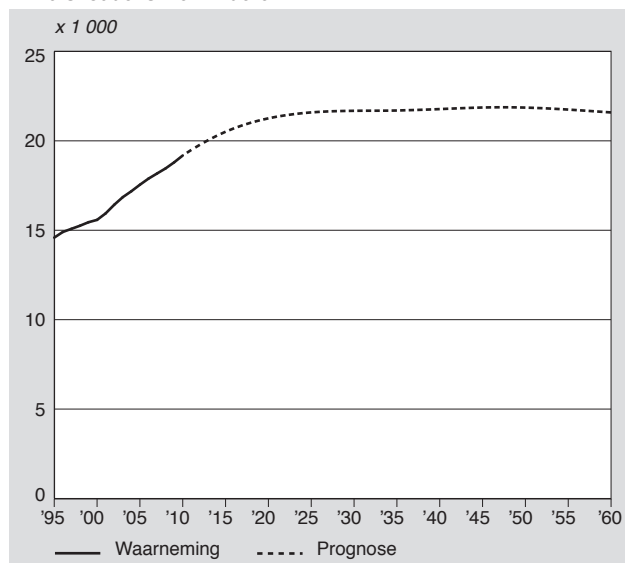
Ongeveer de helft van de meerpersoonshuishoudens bestaat tegenwoordig uit twee personen (*grafiek 5*). Midden jaren negentig lag het aandeel dat uit twee personen bestond op 47 procent, nu op 51 procent. De prognose verwacht op dit vlak weinig verschuivingen. Het aandeel meerpersoonshuishoudens met twee personen loopt nog iets verder op, tot maximaal 54 procent in de tweede helft van de jaren twintig. Daarna daalt het weer tot ongeveer het huidige niveau.

5. Aandeel huishoudens naar grootte

Momenteel zijn er 2,5 miljoen huishoudens met thuiswonende kinderen. Dit aantal is de afgelopen vijftien jaar nauwelijks veranderd en de prognose voorziet dat het ook de komende decennia vrijwel constant blijft. Het aandeel van deze huishoudens met slechts één ouder aan het hoofd

6. Eenouderhuishoudens als percentage van het totaal aantal huishoudens met kinderen

is sinds 1995 toegenomen van 15 tot 19 procent (*grafiek 6*). Naar verwachting loopt dit verder op, tot 22 procent vanaf midden jaren twintig.

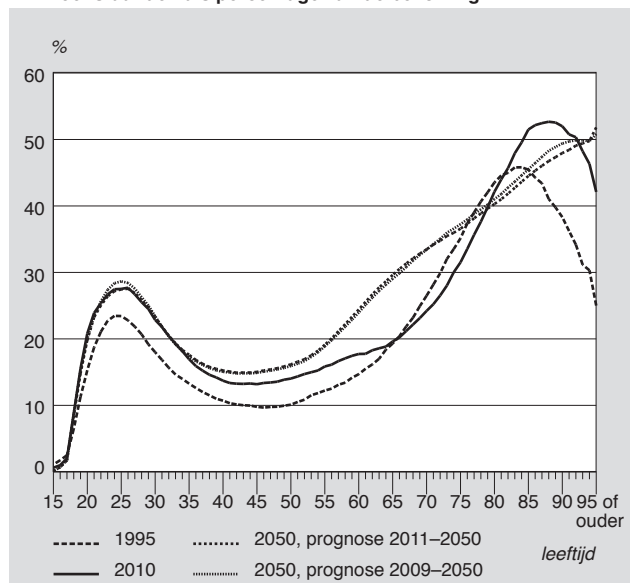
4. Eenpersoonshuishoudens

Grafiek 7 toont het aandeel personen in eenpersoonshuishoudens naar leeftijd. Er zijn relatief veel alleenstaanden onder de twintigers en de 65-plussers. De jonge alleenstaanden voeren, na het ouderlijk huis te hebben verlaten, een tijdje een eenpersoonshuishouden, totdat ze een partner vinden waarmee ze gaan samenwonen. Vanaf ongeveer 45 jaar begint het aandeel alleenstaanden op te lopen doordat paren uiteenvallen, aanvankelijk vaak door (echt) scheiding. Deze toename versnelt vanaf 65 jaar doordat het risico dat de partner komt te overlijden dan snel stijgt.

De prognose voorspelt een stijging van het aandeel alleenstaanden op middelbare leeftijd en bij de jonge ouderen. De individualisering, die inzette bij de jongere en jong-middelbare leeftijden, zet naar verwachting de komende jaren bij hogere leeftijden door. Bij de tachtigers wordt juist een daling van het aandeel alleenstaanden voorzien. Door de stijgende levensverwachting neemt de leeftijd bij verweduwing toe, waardoor oudere paren langer bij elkaar blijven. Op de hoogste leeftijden is er weer een stijging. Dit komt doordat naar verwachting minder alleenstaande ouderen naar een verzorgings- of verpleeghuis zullen gaan.

Grafiek 7 toont ook het aandeel alleenstaanden in 1995, 2010 en 2050. Voor dat laatste jaar wordt het aandeel getoond volgens de nieuwe en de vorige prognose (Van Duin en Loozen, 2009). De afgelopen jaren is het aandeel alleenstaanden bij de jonge en vroege middelbare leeftijden sterk opgelopen. Voor de komende jaren wordt een sterke stijging bij de latere middelbare leeftijden verwacht. Onder tachtigers wordt een daling voorzien, doordat de leeftijd van verweduwing verder opschuift onder invloed van de toenemende levensverwachting. Doordat ouderen steeds

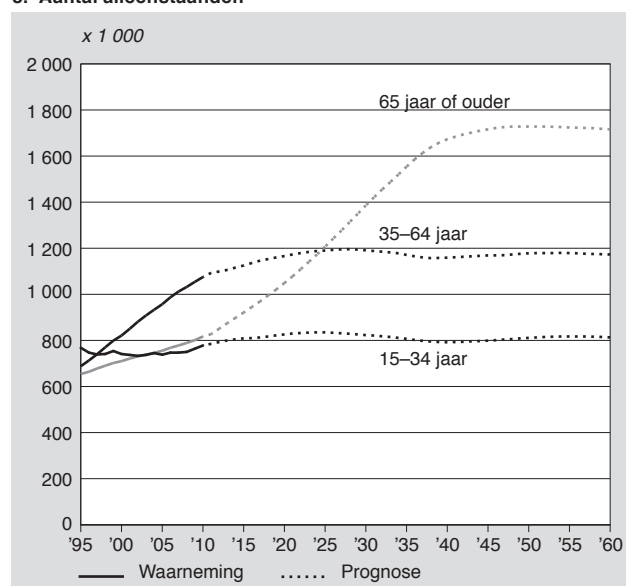
7. Alleenstaanden als percentage van de bevolking

langer zelfstandig blijven wonen, waardoor het aandeel instellingsbewoners daalt, zijn er naar verwachting in de toekomst weer relatief meer alleenstaanden onder de 90-plussers. De verschillen tussen de nieuwe en oude prognose zijn klein.

Het aantal eenpersoonshuishoudens zal naar verwachting fors toenemen, vooral in de leeftijdsgroep van 65 jaar of ouder (*grafiek 8*). Voor een groot deel is de toename een gevolg van de vergrijzing. Ouderen zijn vaker alleenstaand (*grafiek 7*), dus een toename van het aantal ouderen leidt tot een toename van het aantal alleenstaanden. Het aantal alleenstaanden van 35 tot 65 jaar stijgt licht. Het aandeel van de alleenstaanden neemt binnen deze leeftijdsgroep over de hele linie toe, maar het aantal personen in de leeftijdsgroep neemt af. Bij de 15-34-jarigen volgt het aantal alleenstaanden ongeveer de ontwikkeling van het bevolkingsaantal van deze groep.

8. Aantal alleenstaanden

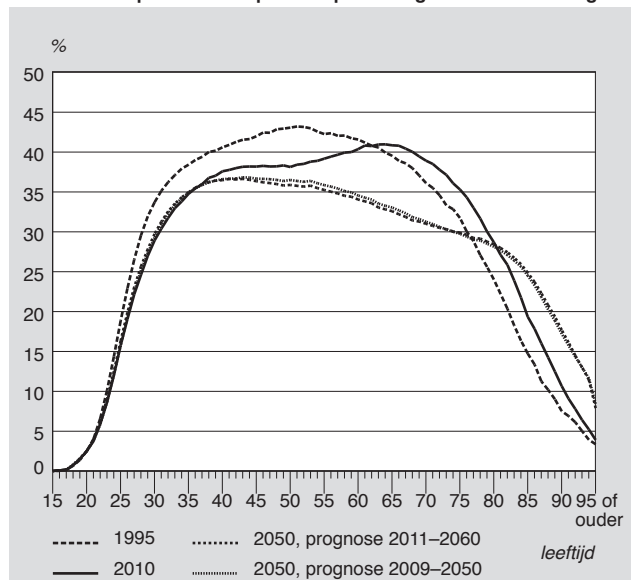
5. Paren

Grafiek 9 toont het aandeel personen dat referentiepersoon is voor een paar (het headshiprate). Het laat een beeld zien dat complementair is aan dat voor eenpersoonshuishoudens (*grafiek 7*). Voor de middelbare leeftijden wordt er een verdere afname van het aandeel paren verwacht, als gevolg van de individualisering. De stijgende levensverwachting en het feit dat ouderen langer zelfstandig wonen, zorgen bij de hoge leeftijden juist voor een toename. Ook hier zijn de verschillen met de vorige prognose klein,

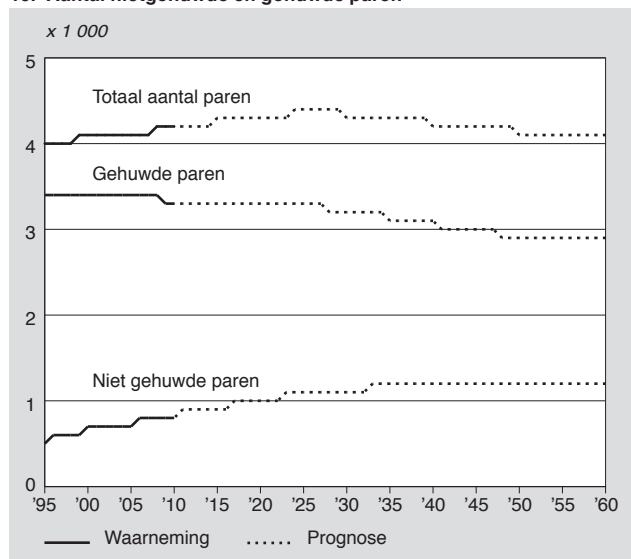
Het aantal paren blijft naar verwachting vrij stabiel. Het loopt nog op van 4,2 miljoen op dit moment naar 4,4 miljoen in 2025, om daarna te dalen tot 4,1 miljoen in 2060 (*grafiek 10*). Van deze paren is een steeds kleiner deel gehuwd: in 2010 was nog 80 procent van de paren gehuwd, in 2060 zal dat naar verwachting 70 procent zijn.

Het niet-gehuwd samenwonen wint steeds meer aan populariteit. Nu komt dit vooral voor bij de jongere leeftijds-

9. Referentie persoon van paar als percentage van de bevolking

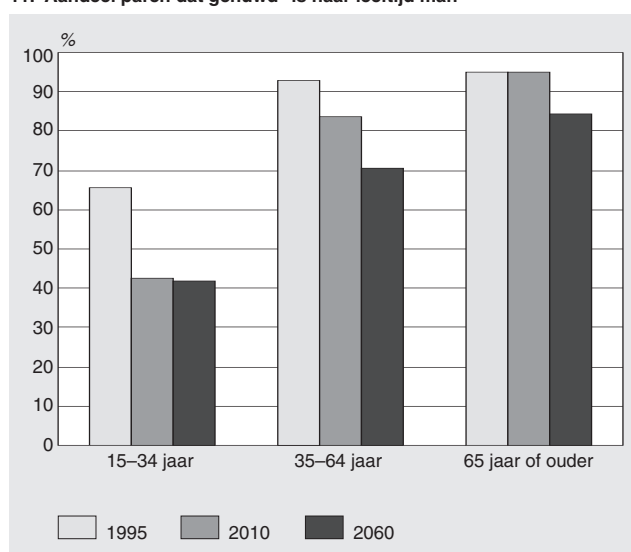

10. Aantal nietgehuwde en gehuwde paren ⁹

⁹ Inclusief geregistreerde partnerschappen.

11. Aandeel paren dat gehuwd¹¹ is naar leeftijd man

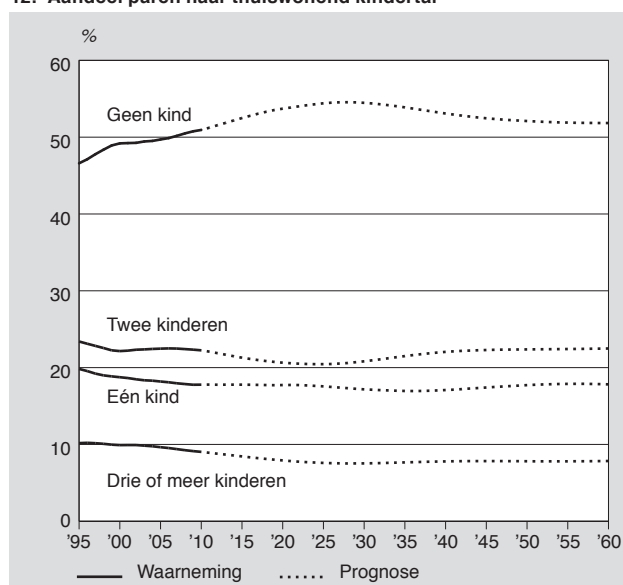

¹¹ Inclusief geregistreerde partnerschappen.

groepen, en wonen de oudere paren veelal gehuwd samen. In 2060 zal het aandeel gehuwd samenwonende paren van 65 jaar of ouder zijn afgenomen van 95 naar 84 procent (grafiek 11).

Iets meer dan de helft van de paren in 2010 had geen thuiswonende kinderen. Deze paren hebben (nog) geen kinderen gekregen, of de kinderen zijn al uit huis. In 2010 had 22 procent van de paren twee thuiswonende kinderen. Bij 18 procent woonde één kind in huis en bij 9 procent drie of meer kinderen (grafiek 12). Tot 2025 neemt het aandeel paren zonder thuiswonende kinderen toe, vooral doordat er steeds meer oudere paren zijn van wie de kinderen al uit huis zijn. Na 2025 neemt de omvang van deze groep af door sterfte.

12. Aandeel paren naar thuiswonend kindertal

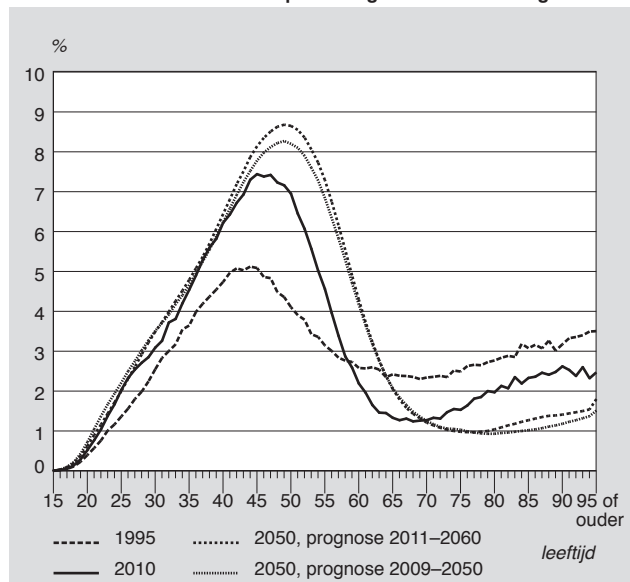
6. Eenouderhuishoudens

Het aandeel alleenstaande ouders in de bevolking piekt rond de 45 jaar, om daarna snel af te nemen (grafiek 13). Op de hogere leeftijden loopt het aandeel weer enigszins op. Bij alleenstaande ouders op oudere leeftijden gaat het vaak om (doorgaans verweduwd) ouderen die bij volwassen kinderen inwonen. Door de toegenomen scheidingskansen is het aandeel alleenstaande ouders van jonge en middelbare leeftijd sinds 1995 sterk gestegen. Bij de oudere leeftijden is het gedaald. Door de gestegen levensverwachting raken paren pas op latere leeftijd verweduwd. Volgens de prognose zet de ontwikkeling verder door: er komen relatief meer alleenstaande ouders bij middelbare leeftijden en minder bij de hogere leeftijden. De verschillen met de vorige prognose zijn vooral een gevolg van technische verbeteringen in het model (consistentieregels).

Het aantal niet-gehuwde paren met kinderen neemt toe. Omdat deze paren hogere scheidingsrisico's hebben dan echtparen met kinderen, gaat het aandeel eenoudergezinnen naar verwachting stijgen. Bij de hogere leeftijden is er juist een daling van het aandeel eenoudergezinnen. Door de stijgende levensverwachting blijven stabiele paren

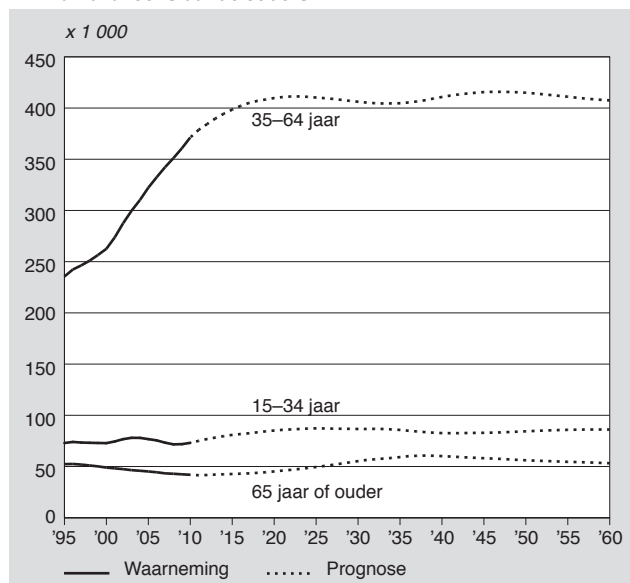
steeds langer bij elkaar. Het aandeel verweduwde eenouders neemt daardoor af, wat vooral op de hogere leeftijden zichtbaar is. De leeftijd waarop het aandeel piekt, verschuift tussen nu en 2050 een aantal jaren naar rechts. Dit komt doordat de leeftijd van de moeder op het moment dat kinderen het huis verlaten naar verwachting gaat stijgen. In het recente verleden is de leeftijd waarop vrouwen hun kinderen krijgen toegenomen, waardoor moeders straks ouder zijn wanneer hun laatste kind uit huis gaat.

13. Alleenstaande ouders als percentage van de bevolking

Het aantal eenouderhuishoudens loopt naar verwachting op van 486 duizend op dit moment tot 547 duizend in 2060. Over de hele periode gaat het om ongeveer 6 procent van het totaal aantal huishoudens. Hoewel het aantal 35-64-jarigen in de bevolking afneemt, neemt het aantal eenouderhuishoudens in deze leeftijdsgroep toe van 370 duizend tot 410 duizend (grafiek 14). Bij de 65-plussers, de sterkst groeiende bevolkingsgroep, blijft het aantal eenouderhuis-

14. Aantal alleenstaande ouders

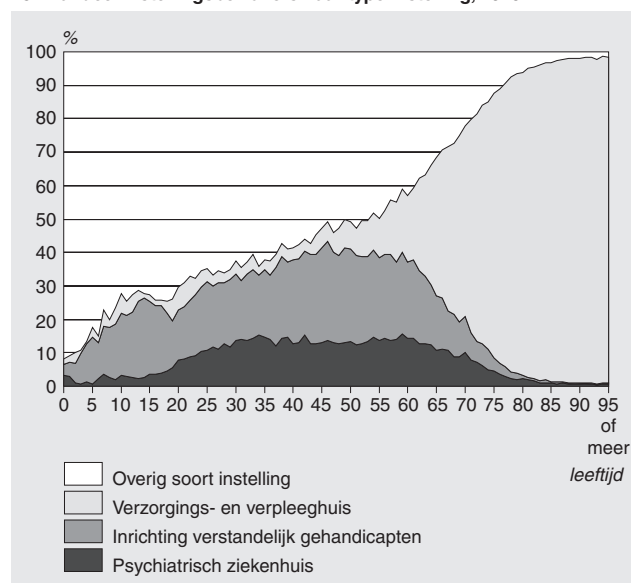

houdens vrijwel constant. Dit hangt samen met de daling van het aandeel alleenstaande ouders bij de hogere leeftijden, door latere verweduwing.

7. Institutionele bevolking

Een klein gedeelte van de bevolking woont in een institutioneel huishouden, zoals een verpleeg- of verzorgingshuis, een psychiatrisch ziekenhuis, een instelling voor verstandelijk gehandicapten of een gevangenis. Bij de hogere leeftijden gaat het voornamelijk om inwoners van verzorgings- en verpleeghuizen (grafiek 15).

15. Aandeel instellingsbewoners naar type instelling, 2010

Begin 2010 woonden 209 duizend Nederlanders in een institutioneel huishouden. In dit cijfer zijn alleen de mensen meegeteld die zich ook op het adres van de instelling bij de gemeente hebben ingeschreven. Hierdoor ontbreken personen die slechts kort (minder dan vier maanden) in de instelling verblijven en inwoners die zich op een postadres hebben laten inschrijven. Het aantal meerderjarigen dat AWBZ-zorg ontvangt voor verblijf in een verpleeg- of verzorgingshuis, lag in 2009 op 165 duizend. Het aantal dat op het adres van een verpleeg- of verzorgingshuis was ingeschreven bedroeg 119 duizend. Voor deze categorie instellingen is er dus een onderschatting van bijna 20 procent.

Grafiek 16 toont het aandeel instellingsbewoners naar leeftijd in 1995, 2010 en 2050 volgens de huidige en de vorige prognose. Sinds 1995 is het aandeel ouderen dat in een instelling woont sterk gedaald. Voor 80-jarigen halveerde het aandeel instellingsbewoners. Bij de jongere en middelbare leeftijden was er een zwakkere daling of, voor personen van rond de 50, zelfs een stijging.

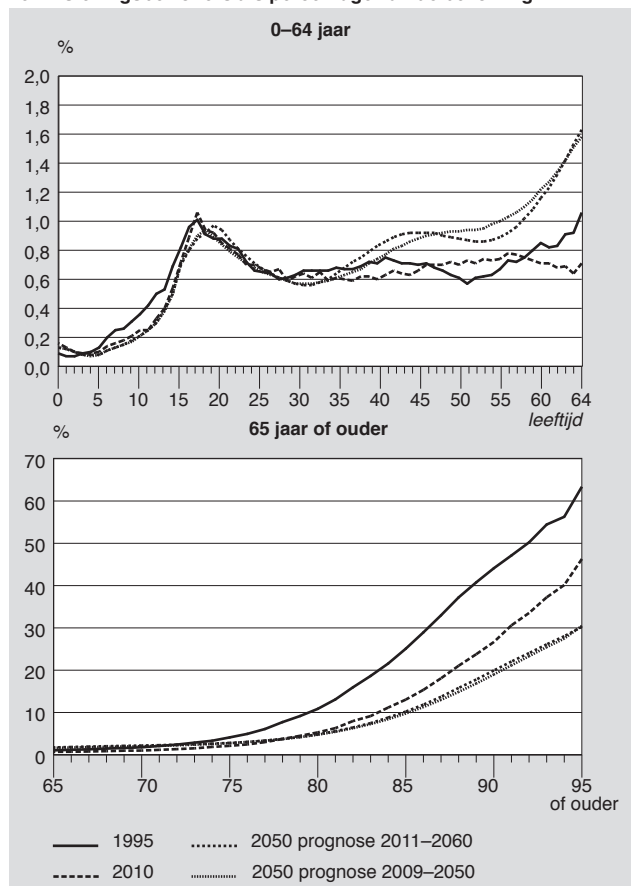
De kans voor ouderen om naar een instelling te gaan, is sinds 1995 gestaag afgenomen. Ouderen blijven steeds langer zelfstandig wonen. De prognose gaat uit van de veronderstelling dat deze daling nog tien jaar in hetzelfde tem-

po doorzet. Dit leidt in de uitkomsten tot een aanzienlijke verdere daling van het aandeel instellingsbewoners van 80 jaar of ouder.

Bij de jonge en middelbare leeftijden was er een wisselend beeld. Onder veertigers nam de kans om naar een instelling te gaan toe, bij jongere leeftijden was er een lichte stijging of daling. Voor deze leeftijdsgroepen zijn in de prognose de instroomkansen op het niveau van 2009 vastgehouden. In de uitkomsten is een stijging van het aandeel instellingsbewoners zichtbaar. Dit is vooral het gevolg van de verwachte toename van het aandeel alleenstaanden in de bevolking. Alleenstaanden hebben een aanmerkelijk hogere kans om naar een instelling te gaan dan samenwonenden, aangezien zij geen partner hebben die hen thuis kan verzorgen. Ook kan de registratievertekening hier een rol spelen. Personen waarvan de partner nog zelfstandig woont, kunnen het adres van die partner als postadres opgeven. Hierdoor zou juist deze groep ondergeregistreerd kunnen zijn. De verwachte toename wordt dan ten dele veroorzaakt doordat een groter deel van de instellingsbewoners zich ook daadwerkelijk op het adres van de instelling bij de gemeente inschrijft.

De verschillen in het aandeel instellingsbewoners tussen de nieuwe en oude prognose zijn gering.

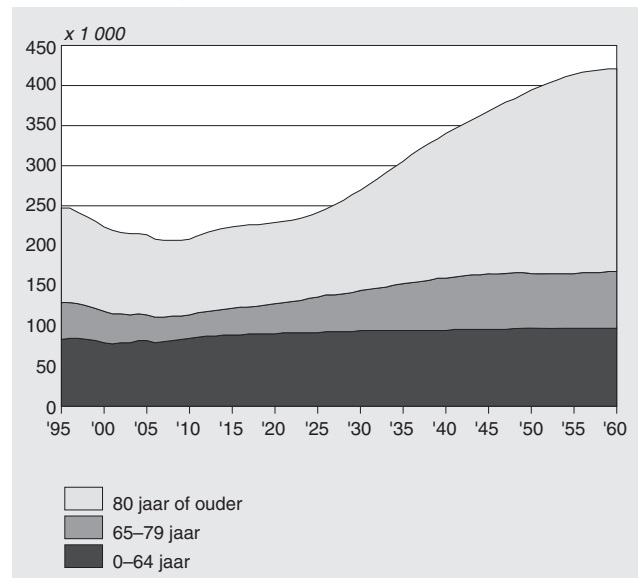
16. Instellingsbewoners als percentage van de bevolking

Het beeld dat uit de prognose naar voren komt, is dat door de toename van het aandeel hoogbejaarden en alleenstaanden de behoefte aan instellingsplaatsen sterk zal toenemen. Het aantal instellingsbewoners stijgt volgens de prognose van 210 duizend nu tot 420 duizend in 2060 (gra-

fiek 17). Bijna 75 procent van de toename komt voor rekening van de 80-plussers.

17. Aantal instellingsbewoners

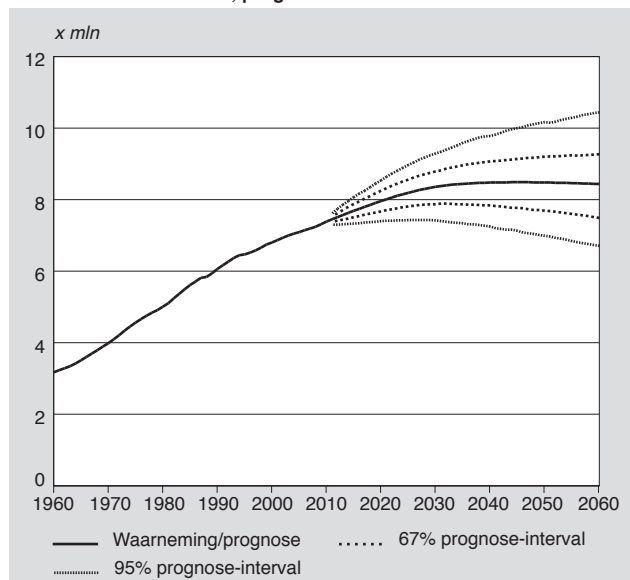
8. Onzekerheidsmarges

De prognose beoogt de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen te beschrijven. De onzekerheden zijn echter groot. Zo veronderstelt de prognose, grosso modo, dat het huidige gedrag op het gebied van relatievorming- en ontbinding, uit huis gaan en kinderen krijgen, blijft zoals het nu is. Dit is natuurlijk niet zeker. Veronderstel dat het in de toekomst gebruikelijk wordt om kinderen binnen een LAT-relatie op te voeden, zoals het in de afgelopen decennia gebruikelijk is geworden om dit binnen een niet-gehuwde samenwoonrelatie te doen. Dit zou een veel sterkere stijging van het aandeel alleenstaanden en alleenstaande ouders opleveren. Omgekeerd is ook een herwaardering van het gezinsleven denkbaar, met grotere gezinnen, vaker ook met drie generaties onder één dak. Dat zou een omgekeerd effect hebben. Ook de onzekerheid in de demografische ontwikkelingen werkt door in de huishoudenssamenstelling. Een sterker dan veronderstelde stijging van de levensverwachting zou tot meer ouderen en dus meer instellingsbewoners kunnen leiden; minder immigratie tot minder alleenstaanden. Voor de institutionele bevolking is een belangrijke bron van onzekerheid hoe de ouderenzorg in de toekomst wordt ingericht en of mogelijke nieuwe woonvormen onder het kopje particuliere of institutionele huishoudens vallen.

Om inzicht te geven in de mate van onzekerheid van de cijfers zijn prognose-intervallen bepaald. Op grond van veronderstellingen over onder meer de onzekerheid van ontwikkelingen in het moment waarop jongeren het ouderlijk huis verlaten en veranderingen in het percentage alleenstaanden, kan de mate van onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen worden gekwantificeerd (Alders, 2001). Er zijn duizend varianten van de prognose doorgerekend, elk met een andere combinatie van verwachtingen als uitgangspunt. Uit de uitkomsten zijn 67 procent- en 95 procentintervallen voor de prognosecijfers afgeleid.

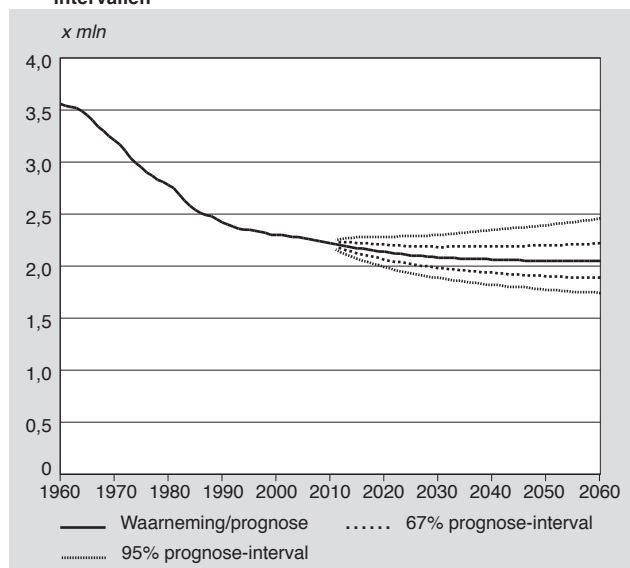
Grafiek 18 laat naast de prognose van het aantal huishoudens ook de prognose-intervallen zien. De huishoudensprognose verwacht dat het aantal particuliere huishoudens zal toenemen van 7,5 miljoen in 2010 tot meer dan 8,4 miljoen in 2060. Met een redelijke zekerheid (67 procent) zal het aantal huishoudens in elk geval tot begin jaren dertig blijven groeien en in 2060 tussen de 7,5 en 9,3 miljoen liggen.

18. Aantal huishoudens, prognosewaarde en -intervallen

De gemiddelde huishoudensgrootte is de afgelopen halve eeuw sterk afgenomen. Enige verdere huishoudensverdunding, onder meer onder invloed van de vergrijzing, is heel waarschijnlijk (grafiek 19). De kans dat de huishoudensomvang in 2060 onder het huidige niveau ligt, wordt op ongeveer vijf op zes geschat, de kans dat de omvang onder de 1,9 personen uitkomt op een op zes (grenzen van 67 percentsinterval).

19. Gemiddelde huishoudensgrootte, prognosewaarde en -intervallen

Literatuur

Alders, M, 2001, Huishoudensprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens? *Bevolkingstrends* 49(2), blz. 10–13.

Duin, C. van, en J. Garssen, 2011, Bevolkingsprognose 2010–2060: sterkere vergrijzing, langere levensduur. *Bevolkingstrends* 59(1), blz. 16–23.

Duin, C. van, en C. Harmsen, 2009, Een nieuw model voor de CBS huishoudensprognose. *Bevolkingstrends* 57(3), blz. 20–42.

Duin, C. van, en S. Loozen, 2009, Huishoudensprognose 2008–2050: uitkomsten. *Bevolkingstrends* 57(3), blz. 14–19.

Garssen, J., A. de Graaf en J. Apperloo (red.), 2009, *Relatie en gezin aan het begin van de 21ste eeuw*. CBS Den Haag/Heerlen.

Harmsen, C., 2008, Ontwikkelingen in de huishoudensdynamiek sinds 1971. *Bevolkingstrend* 56(1), blz. 44–54.

Imhoff, E. van, en N. Keilman, 1991, LIPRO 2.0: An application of a dynamic demographic projection model to household structure in the Netherlands. Swets and Zeitlinger, Amsterdam.

Jong, A. de, 1994, A macrosimulation model for projecting households by size, working paper no. 34. ECE/Eurostat Joint Work Session on Demographic Projections, 1–4 June 1994, Mondorf-les-Bains, Luxembourg.